

Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bir Bakış

[Niyazi Altunya](#) | 12 Mart 2012 |

17 Nisan Köy Enstitülerinin kuruluş yıldönümü ve “kuruluş bayramı” günü.

Köy Enstitülerinin temelleri 1935’lerde atılmış, 17 Nisan 1940 tarihinde kabul edilen Köy Enstitüleri Kanunu ile yasal temele oturtulmuştur. 1946 iktidar değişikliği ile özgün ilkelerinden saptırılmaya çalışılan Köy Enstitüsü sistemi, 1950 iktidar değişikliğinden sonra iyiden iyiye yozlaşmış, 1953 yılında programları klasik ilköğretmen okullarınıninki ile birleştirilmiş, 1954/6234 sayılı yasa ile de hukuksal varlığı sona ermiştir. Üzerine yapılan tartışmalar bugün bile süren Köy Enstitüleri olgusu, en çok siyasal platformda ele alınmış, yıkılışından sonra eğitim sistemi ve ilkeleri açısından pek fazla incelenmemiştir. O zaman Kanadalı olan Fay Kirby’nin tezi dışında önemli bir çalışma da yapılmamıştır. (F. Kirby, Türkiye’de Köy Enstitüleri, 1962).

3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu’na göre “*Köy öğretmeni ve köye yarayan meslek erbabını yetiştirmek üzere, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde Köy Enstitüleri açılır*” (m 1). Ancak, Köy Enstitüsü sistemini, böylesine alçakgönüllü düzenlenmiş bir yasa kuralı ile açıklamak olanaksızdır. Onun, siyasal bir tartışma konusu olmasının temelinde, yasal düzenlemeyi aşan etmenler vardır. Sistem, tüm ulusal eğitim sistemleri gibi belirli bir tarihsel dönemde sürdürülen siyasal rejimin bir uzantısıdır.

Bilindiği üzere, 1931 yılında girilen Tek Parti yönetimi, tüm devlete egemen olmayı hedeflemiştir. Rejimi “imtiyazsız sınıfsız bir kitle” yaratmak amacıyla “Halkçılık İdeolojisi”ni yaratmış ve bunun, toplumun yüzde seksenini oluşturan kırsal Türkiye’yi kuşatması için gerekli önlemleri aramaya başlamıştır. 1935 Cumhuriyet Halk Partisi Büyük Kurultayı, köylüyü “Kemalist İdeoloji” doğrultusunda eğitip yönlendirecek bir eğitim sistemi arayışına yönelmiştir. Bunun için Atatürk’ün yakın adamlarından ve eski kurmaylardan Saffet Arıkan Milli Eğitim Bakanlığı’na (o zaman Kültür Bakanlığı) getirilmiş, kendisi olağanüstü yetkilerle donatılmıştır.

Arıkan, uyumlu çalışabileceği bir kadro oluşturmakla işe başlamış, ilköğretim, güzel, sanatlar, dil ve tarih çalışmaları ve bunlarla ilgili akademik örgütlenmeler gibi konularda oldukça köktenci çalışmalara yönelmiştir. Kuşkusuz devlet idaresinin öteki kesimlerinde de buna koşut girişimler oluyordu. Ancak, bir ideolojinin tüm toplum katlarını kuşatmada eğitimin özel bir önemi olduğu kabul ediliyordu. Arıkan, yakın arkadaşlarının (örneğin Naif Atuf Kansu, Cevat Dursunoğlu gibi) görüşlerini alarak, o zaman Gazi Eğitim Enstitüsü Müdürlüğü yapan İsmail Hakkı Tonguç’u, köy eğitimi seferberliğini yönlendirmek üzere İlköğretim Genel Müdürlüğü’ne atadı. Bu görevlendirme Köy Enstitüsü sisteminin ilk somut adımı oldu. O tarihten sonra Tonguç, Köy Enstitüsü sözleri ortak bir simge oldu.

Köy Enstitülerine yöneltilen eleştirilerin bir kısmı, bu sistemin Tek Parti yönetimi tarafından oluşturulduğu ve Enstitülerin de katıksız bir Tek Parti (Cumhuriyet Halk Partisi) kurumu olduğu yolundadır. Bu çok yalınkat bir eleştiridir. Öncelikle, CHP türdeş unsurlardan oluşmuş değildi. Seçilen kalkınma modeli de, kapitalist toplum yapısına geçiş için özel bir uygulama idi. Uygulama ne bir sosyalist sistemdi, ne de faşist bir parti modeli idi. Genel bir değerlendirme yapmak gerekirse, otokratik bir modernleşme denemesi yapılıyordu. Tarihte de benzersiz bir örnek değildi. Benzer koşullarda, benzerlerine rastlamak pek zor değildi. İçinde, ilerici unsurların hayli çoğunlukta olduğu siyasal ve teknik kadro, bazı alanlarda görece modernleşmeyi istemekte ve bu konuda samimi olarak çalışmakta idi. Özellikle 1908 Meşrutiyet hareketinden beri, Türkiye nitelikli bir eğitimci potansiyeline sahipti. Meşrutiyet Döneminde denenmiş, yurtdışında sürdürülen eğitim hareketlerini yakından izlemiş bir kadro birikimi ve küçümsenmeyecek bir düşünsel birikim bulunuyordu. Bu kadro içinde, genç yaşta, çağdaşlaşma özlemi doğrultusunda gerçekçi bir düşünce sentezi başarmış ve yetkin bir örgütçü ve uygulayıcı olan Tonguç’un, direksiyonun başına geçmesi gerçekten büyük bir şans olmuştur. Siyasal kadroların otokratik modernleşme özlemlerinden, çok güç koşullarda, çok büyük bir ustalıkla demokratikleşme yolunda özgün bir sentez çıkarabilmiş olan Tonguç, haklı olarak ölümsüzleşmiştir. Yetiştirdiği insanların, aynı dönemde aynı siyasal iktidarın güdümünde kurulan öteki eğitim kurumlarından yetişenlere göre demokrasiye daha inançlı, bilimsel düşünüşe daha çok

önem veren, güzel sanatlara karşı daha duyarlı, toplumsal sorunların çözümünde daha istekli olmaları onun bu konudaki yetkinliğini kanıtlamıştır sanırız.

Köy Enstitüleri sistemi değerlendirilirken, sadece kuruluş güçlükleri, ödenek sıkıntısı, öğrencilerin çalıştırılması vb. olanaksızlıklar değil, hangi siyasal atmosferde ve hangi sınırlamalar içinde kuruldukları da dikkate alınmalıdır. Yinelerseniz, ustalık Tek Parti ideolojisinin özlemleriyle sınırlanmış hareket alanından, demokratik bir eğitim sisteminin yaratılmasındadır. Kanımızca, Enstitülerin kuruluşunda en büyük güçlük bu sınırlılıktı. Daha fazlasını yaratma imkanı var mıydı? “Sanayileşmek, kentleşmek yarken köylüyü köye mahkum etme!. Azla yetinme! Köylülük ideolojisi! Geri teknoloji!” gibi yanlış değerlendirmeler, bu darboğazı dikkate almamıştır. Ve Enstitüler değerlendirilirken, bir yandan onun temelinde yatan düşünceyi, öte yandan ondan beklentisi olan siyasal kadroların tutumunu, artı maddi güçlükleri dikkate almak gerekir. Köy Enstitüleri ile ilgili belgeler, eksiksiz olarak elimizin altındadır..

Köy Enstitülerinin Kuruluşu

Köy Enstitüleri sistemi önce “Eğitmen Kursları” olarak kurumlaştı. Tonguç’un yönetiminde yapılan alan taramaları ve belgesel çalışmalar sonunda, öncelikle ya da zamanla çözümlenecek konular hakkında bir muhtıra hazırlanmıştır. (Bu muhtıra için bkz: Tonguç İlköğretim Kavramı, 1946,s 267-296). Bu muhtıradan sonra, köylere kısa zamanda eğitici yetiştirecek bir yol bulundu. Askerliğini çavuş ve onbaşı olarak yapan köylü gençlerden, okuryazar olanlar seçilerek alındı ve 1936-37 öğretim yılında, Eskişehir’in Çifteler Çiftliği’nde bir “Eğitmen Kursu” açıldı. Bir yıl sonunda küçük köylere atanan bu yeni eğitmenler, başarılı bulununca yasal düzenlemeye geçildi. 24.6.1937/3238 T.S. Köy Eğitmenleri Kanunu “*nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam edilir*” (m 1) kuralını getirdi. Görüldüğü gibi, eğitim işi köylünün ekonomik ve toplumsal hayatı ile birlikte düşünülüyordu. Sadece çocukların değil, yetişkin köylülerin de eğitimi ele alınıyordu. Bu tutum, yukarıda belirttiğimiz nedenlerle, siyasal özlemlerle de tutarlıdır. Bakan Arıkan, 30 Temmuz 1935 günü TBMM’de yaptığı konuşmada, “*gözettiğim amaç, köy okulu talebelerinin Kemalist, yurtsever uluscul birer fert, kamuğasıyı (toplum çıkarlarını) özel düşünce üstünde tutan, ekonomik birer unsur olmasıdır*” demektedir. (Cumhurbaşkanlarının, Başbakanların ve Milli Eğitim Bakanlarının Milli Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri, C. II, 1946, s. 203) Eğitmenlerin de, genel eğitici nitelikleri yanında “köyün mukadderatıyla kendi mukadderatının ve bunlarla devletin mukadderatının birbirine bağlı olduğunu bilmesi” bekleniyordu. Bu koşul, “Köy Eğitmenleri Kanun Layihası Mucip Sebepler” (Kanun Gerekçesi) arasında idi. (Tonguç, aynı, s. 302).

Eğitmenler, küçük köylerde açılan okullarda çalışacaklardı. Aldıkları öğrencileri üç yıl okutup, onları mezun edince yeni öğrenciler alıyorlardı. Bunun ötesinde köylüye okuma yazma, yurttaşlık bilgisi öğretmek, sıtma ile savaş, tarımsal araçlar vb. gibi konularda bilgi veriyor ya da bu konuda devlet dairelerine aracılık ediyordu. Eğitmenlerin okuttuğu öğrenciler, yeni kurulacak olan Enstitülerin öğrenci kaynağını oluşturacaktı. Eğitmen kursları, 1947 yılına kadar sürdü ve sekiz bin civarında eğitmen yetişti. 1948’den sonra eğitmenlerin büyük çoğunluğunun görevlerine son verildi. Bu davranış, köy eğitimi savaşçılarımızın, tarihe geçen çilelerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Eğitmen kursundan bir yıl sonra, daha yetkin bir eleman yetiştirme yolu bulundu. **1937 yılında İzmir/Kızılçullu ve Eskişehir/Çifteler’de “Köy Öğretmen Okulu” açıldı.** Buralarda yeni tip bir köy öğretmeni ve köye gönderilecek öteki elemanlar. Bu kurumlar, eski öğretmen okullarından farklı yapı ve özde olacaktı. Yetişen elemanlar, köyde yaşayabilecek ve köy hayatına etkili olabilecekti. Ertesi yıl Kırklareli/Kepirtepe ve Kastamonu/Gölköy’de de iki köy öğretmen okulu açıldı. Bunların gelişimi sürerken, **17 Nisan 1940 günü 3803 sayılı Köy Enstitüleri Kanunu** kabul edildi. Kanun yeni kurumların adını, yeni işlevlerine göre saptamıştı. Bu kurumlar hem eski öğretmen okullarından ayrılıyordu, hem de köye öğretmenden başka eleman yetiştireceklerdi. Enstitülerin öğrenim süresi ilkököl üzerine en az beş yıldır (m 3). Bu kurumlara sadece köy çocukları alınırdı, öğrenci alımında tüm il, ilçe ve köylere dengeli bir dağılım yapıldığını gözlüyoruz. Böylece, eğitimde olanak eşitliği sözden eyleme geçiriliyordu. Enstitülerin dağılımı da bunu açıkça gösteriyor. 1937-45 arasında açılan yirmi köy Enstitüsünün yurt düzeyine dağılışı şöyledir:

Türkiye’de Açılan Köy Enstitülerinin Listesi

1. Adana/Düziçi,
2. Adapazarı/Arifiye,
3. Ankara/Hasanoğlu,
4. Antalya/Aksu,
5. Aydın/ Ortaklar,
6. Balıkesir /Savaştepe,
7. Diyarbakır/Dicle,
8. Erzurum/Pulur,
9. Eskişehir/Çifteler,
10. Isparta /Gönen,
11. İzmir/Kızılçullu,
12. Kars/Cılavuz,
13. Kastamonu/Gölköy,
14. Kayseri/Pazarören,
15. Kırklareli/Kepirtepe,
16. Konya /İvriz,
17. Malatya/Akçadağ,
18. Sivas/Yıldızeli,
19. Samsun/Ladik,
20. Trabzon/Beşikdüzü.

Bunlara, 1948 yılında bir de Van/Ernis Köy Enstitüsü eklenmişse de, asıl sistemin saptırıldığı 1946 yılından sonra kurulan bu Enstitünün ötekiler gibi bir özgünlüğü yoktur.

Köy Enstitülerinde en çok öğretmeni yetiştirilmiş, bunu köy sağlıkçısı izlemiştir. Yeterli sayıda sağlık memuru yetiştirmeye geçilemeden Enstitülerin yapısı değişmeye başlamış ve bu ödev yeniden Sağlık Bakanlığı’na devredilmiştir. Köy Enstitülerinde 17 bin kadar öğretmen, 3 bine yakın sağlıkçı (sağlık memuru, ebe) yetiştirilmiştir.

Köy Enstitüsü sistemi, 1946 iktidar değişikliğinden sonra değiştirilmeye başlanmıştır. Özellikle üretime dayalı eğitim, mezunların izlenmesi iş demokrasi gibi temel öğeler kaybolmuştur. 1953 yılına kadar eriyerek süren sistem, 1953 yılında programının İlköğretmen Okulu biçiminde değiştirilmesi ile özgünlüğünü tümünden yitirmiş 1954/6234 sayılı yasa ile de adı “İlköğretmen Okulu” olarak değiştirilip tarihe karışmıştır.

Köy Enstitüsü Öğretim Programları

Köy Enstitülerinin programları uzun bir evrim süreci geçirerek 1943 yılında kesinleşmiştir. Bu süre içinde Enstitülerin, ortaöğretim programlarından da yararlanarak kendi özelliklerine göre program geliştirmelerine önem verilmiştir. İlkede bütünlük sağlanırken, çevre özelliklerine göre program yapma, eğitim sistemimize ilk kez giren bir anlayıştır. Özellikle üretim koşulları, mevsim özellikleri, öğrencilerin düzeyi bu esnekliği gerekli kılıyordu. Enstitüler, yeterli öğrenci bulamazlarsa, ilkokulun son iki yılını kendi bünyelerinde “hazırlık sınıfı” adı ile açabileceklerdi. Üretim konularını, kendi çevre özelliklerine göre, bilimsel çevrelerden aldıkları teknik yardımla kendileri programlayacakları. Bu tutum sadece bir çağdaş program anlayışı getirmiyor, demokratik bir eğitimin de örneğini veriyordu.

1943 programı Genel Kültür/Ziraat/Teknik dersler olmak üzere üç ayrı kategoriden oluşan içeriğe sahip bulunuyor, öğrencilerin haftada 44 saat ders görmeleri gerekiyor. Bunun yarısı genel kültür dersleri (meslek dersleri de içinde), dörtte biri tarım, dörtte biri de teknik derslerden oluşuyor.

Köy Enstitüleri Ders Programı

Kültür Dersleri:

1. Türkçe,
2. Tarih,
3. Coğrafya,
4. Yurttaşlık Bilgisi,
5. Matematik,
6. Fizik,
7. Kimya,
8. Tabiat ve Okul Sağlık Bilgisi,
9. Yabancı Dil,
10. El Yazısı,
11. Resim-İş,
12. Beden Eğitimi ve Ulusal Oyunlar
13. Müzik,
14. Askerlik,
15. Ev İdaresi ve Çocuk Bakımı,
16. Öğretmenlik Bilgisi: (a) Toplumbilim, (b) İş Eğitimi, (c) Çocuk ve İş Ruhbilimi, (d) İş Eğitimi Tarihi, (e) Öğretim Metodu ve Tatbikat,
17. Ziraat İşletmeler Ekonomisi ve Kooperatifçilik.

Ziraat Ders ve Çalışmaları:

1. Tarla Ziraatı,
2. Bahçe Ziraatı,
3. Fidancılık, Meyvecilik ve Sebzeçilik Bilgisi,
4. Sanayi Bitkileri Ziraatı,
5. Zooteknik,
6. Kümes Hayvanları Bilgisi,
7. Arıcılık, İpek Böcekçiliği,
8. Balıkçılık ve Su Ürünleri Bilgisi,
9. Ziraat Sanatları.

Teknik Dersler ve Çalışmalar:

1. Köy Demirciliği (nalbantlık, motorculuk),
2. Köy Dülgerliği (marangozluk),
3. Köy Yapıcılığı: (a) Tuğlacılık ve Kiremitçilik, (b) Taşçılık, (c) Kireççilik, (d) Duvarcılık ve Sıvacılık, (e) Betonculuk,
4. Kızlar için Köy Ev ve El Sanatları: (a) Dikiş-Bıçkı, Nakış (b) Örücülük ve Dokumacılık, (c) Ziraat Sanatları.

Köy Enstitülerinde haftalık, aylık ve mevsimlik çalışma planları, her Enstitünün özelliğine, işlerinin durumuna, talebesinin seviye ve sayısına, öğretmenlerin özelliklerine, iş araçlarının çeşidine, iş alanlarının genişliğine, hayvanlarının cins ve sayılarına göre hazırlanır. ...Programlar “yarım gün, tam gün, haftalık” olmak üzere, oran ve ağırlıklar değiştirilmeden uygulanabilir. Bundan başka “acele yapılması gereken bina, yol, köprü, su arkı, belli bir müddet zarfında bitirilmesi zaruri ekim, hasat, harman... gibi önemli işler çıktığı taktirde, gereğine göre yeter sayıda ya da bütün öğrenci ve öğretmenler, bütün gün veya birkaç gün aynı işte çalışırlar. Bu gibi işlere iştirak ettirilen öğrencinin, o müddet içinde devam edemediği ders veya işler için, bundan sonraki çalışma planlarında gerekli zaman ayrılarak kaybettikleri telafi edilir. (Köy Enstitüleri Öğretim Programı, Maarif Vekaleti, 1943, s 1-4)

Görüldüğü gibi, Köy Enstitüsü Öğretim Programı'nda ders yükü oldukça ağırdır. Ancak, derslerin bir kısmının uygulamalı olması, Enstitülerin yatılı oluşu, Enstitü yönetimlerine tanınan yetkilerle yük dengelenmeye çalışılmıştır. Ayrıca zorunlulukların da etkili olduğu düşünülmelidir.

Köy Enstitülerinin Eğitim İlkeleri

Köy Enstitülerini çağdaş, demokratik eğitim kuramları yapan, sadece siyasal bir iktidarın desteğini sağlamış olmaları, onun modernleşme özlemini dile getirmeleri değildir. Yukarda değinildiği gibi, aynı dönemin öteki eğitim kurumlarının aynı sonucu vermemesi de, Köy Enstitülerin daha çağdaş eğitim ilkelerine dayandığını gösterir. Bir bütünlük, bir sistem oluşturan bu ilkeleri, kolaylık olması bakımından ayrı ayrı kısaca gözden geçirelim.

En Yüce Değer İnsandır

Tonguç'a göre, köy insanı yüzyıllardan beri ezilmiş ve geri bırakılmıştır. Halk egemenliğine dayanmayan imparatorluk düzeni, köylülere devlet yönetimine katılma hakkı tanımamıştır. Cumhuriyet rejimini gerçek bir halk egemenliğine dayandırabilmek için de insanları bir siyasal bilince kavuşturmak gerekir. Köyü kaldırmak yetmez. Onun rejime sahip çıkması, daha ileri demokratik özlemlere sahip olması onu "canlandırmak"la mümkün olur. Tonguç şöyle diyor:

Köy meselesi bazılarının zannettikleri gibi, mihaniki bir surette 'köy kalkınması' değil manalı ve şuurlu bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köyü öylesine canlandırmalı ve şuurlandırmalı ki, hiçbir kuvvet, yalnız kendi hesabına ve insafsızca istismar edemesin. Ona esir ve uşak muamelesi yapamasın. Köylüler şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlar da her vatandaş gibi, her zaman haklarına kavuşabilsinler... Köy meselesi bu demektir. (Canlandırılacak Köy, 1939, s. 88).

Köy Enstitüsü sistemi, her insanı, cins, din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin bir değer kabul eder. Eleyici değildir. Her insan için bir ödev vardır. Köy Enstitüleri Kanunu, daha en baştan insanca bir kural koymuş ve "öğretmen olamayacakların, başka meslek dallarına ayrılacağını" kurala bağlamıştır (m 3). **Güçsüzlerin ve hastaların işlerinin, arkadaşları tarafından yürütüleceği kurala bağlanmıştır.** Sistem tam anlamıyla bir kişilik eğitimden yanadır. Her insanın, bilimsel bilgi öğrenme yanında, müzik, spor, sözel sanatlar, resim etkinlikleri gibi etkinliklerden geçerek, çok yönlü gelişmelerine önem verilir. Bu tür etkinlikleri, klasik okulda olduğu gibi sadece özel yetenek sahiplerine özgü saymaz. Kişiliğin çok yönlü gelişimi, bilim ve teknolojiye kadar güzel sanatlardan da yararlanmayı gerektirir.

Kuram/Uygulama İlişkisi

Köy Enstitüsü sisteminde gerçek rehber bilimdir. Din hakkında bilgi verildiği halde, din eğitiminden ve inanç aşılaktan sakınılmıştır. Bilimsel bilgiler, deneme ve gözlem olanaklarından yararlanılarak kazandırılmıştır. Merak eden, araştıran, neden sonuç ilişkisi üzerinde ısrarla duran bir anlayış temel alınmıştır.

Bir fizik kuralı sadece anlatılarak geçirilmemiştir. Örneğin, bileşik kaplar kuralı öğrencilerin kendi açtıkları su kanalları üzerinde, ısıнын etkisi demir işleri atölyesinde ya da kiremit ocağında, doğum,

çimlenme, büyüme tarlada ya da hayvan ahırlarında gösterilerek, sağlam ve bilimsel bilgi öğretimine önem verilmiş, kuram-uygulama ilişkisi hiçbir zaman gözden kaçırılmamıştır. Aşağıda değineceğimiz “üretici eğitim” ya da “iş eğitimi” bu açıdan da büyük fırsatlar yaratmıştır. Tarım dersi ile Tabiat Bilgisi dersi, İş dersi ile Fizik-Kimya dersleri, Yapıcılık ile Geometri dersi vb. iç içe yürümüştür. Pratik yapılırken de hiçbir zaman kuram gözden kaçırılmamıştır. Öğretimde, belli bir örneğe göre bir eşyayı yapma gibi anlamsızlıklara yer verilmemiştir.

Gerek Köy Enstitülerinde, gerek köy okullarında talebe ve halkın yetiştirilmesinde... herhangi bir derste hayatla hakiki bağılıklar temini prensibi üzerinde ısrarla durmak gerekir... Köy işlerinde tecrübeden geçmemiş fikirleri gevelemek, serbest tahrir derslerinde köye uygun olan veya uygun olmayan örneği taklit ederek yazı yazmak ve yazdırmak, Aritmetik, Fizik veya Kimya derslerinde manası anlaşılmayan formül ezberletmek gibi hususlardan yasak gibi sakınılmalıdır. (Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu ve İzahname, 1943, s. 96-97)

Köy Enstitülerinde ve köy okulunda bilgi bir vasıta. Bu vasıta öğrencinin zekâsını işletmek, tasarım gücünü uyandırmak, onlara bazı çalışma ve düşünme metotları vermek için kullanılacaktır. Basit bilgi, köy Enstitüsünü ve köy okulunu saran iş hüviyetine asla denk düşmeyecektir. Köy Enstitülerinde... kabiliyetli ...ruhi kudretinde varlık olan ve fikri kudretiyle iş başaran vatandaşlar yetiştirmemiz lazımdır. (Köy Okulları ve Enstitüleri Teşkilat Kanunu ve İzahname, 1943, s. 111)

Sistemi eleştirenlerin takıldığı konulardan birisi de “pratikte yetinmedir.” Sanırsız yukardaki alıntı bunu çürütür. Ayrıca, işbaşındaki acemi kadroları mektup ve görüşmelerle eğitmeye çalışan Tonguç 4 Aralık 1944 tarihli mektubunda “*elinizden çıkacak her iş evvela kafanızdan çıkmalı*” uyarısında bulunmuştur. (Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları, 1976, s. 93)

Demokratik Eğitim

Tek Parti yönetiminin tüm devlet kuruluşlarına hakim olduğu bir dönemde demokratik eğitim olabilir mi? Olabilmiştir. Eğitim ilkelerinin ustaca düzenlendiği, buna göre uygulamanın yapıldığı bir yerde demokratik eğitim özlemi yaratılabilir. Yeter ki eğitimciler demokrasi kavramını sindirebilmiş olsunlar. Demokrasi özlemi Köy Enstitülerinde önce eşitlik ilkesiyle ortaya konulmuştur. **Öğrenciler yapı işlerinde, tarlada çalışırken Enstitü yöneticileri sırtüstü yatamazlar.** Öğretmenlerle öğrenciler aynı karavanadan, aynı yemekleri yerler. Büyükler küçükleri ezemezler. Herkesin gücüne göre iş yaptırılır. Enstitü sıkı bir örgütlülük içindedir. Ast-üst ilişkisinden çok, işlevsel bir örgütlenme sağlanmıştır. Bilene saygı gösterilir; çeşitli yönetsel görevlere getirilecek öğrenciler yeteneklerine göre seçilerek getirilirler. Herkes birbirine açık seçik hesap vereceğini bilir. Küme çalışmaları, birlikte iş başarma anlayışı yerleşmiştir. Öğrenci öneride bulunabilir, eleştirebilir. Kısaca, Köy Enstitülerinde yönetenle yönetilen aynıdır.

Üretime Katılma

Köy Enstitüsü sisteminin en çok sözü edilen ve sloganlaşmış bir ilkesinin “iş ilkesi” olduğu söylenir. Ancak, bu kavramın tam olarak açıklık kazandığı söylenemez. Tonguç’un “iş okulu” anlayışı ile öteki eğitimcilerinki farklıdır, “iş okulu” ya da “üretici okul” kavramı, sanayi devrimi ile ortaya çıkan bir kavramdır. Ortaya çıkışının, birbiriyle ilişkili iki önemli nedeni vardır. Birincisi sanayi devriminin gerektirdiği üretici ve becerikli işgücü eğitimidir. Teknolojideki patlama, yeni vasıfta işgücü istemiştir. İkinci etken, sanayi devrimi sonucu hızla değişen toplumsal hayata uyum sağlayacak, onun ürünlerini kullanabilecek, onun ürettiği değer yargılarını benimsemiş yurttaşlar yetiştirme gerekliliğidir. **Bu okulun Almanya’daki en ünlü temsilcisi G. Kershesteiner, Amerika’daki temsilcisi ise John Dewey’dir.** Dewey’in üretken, uyumlu bireyler, Kershesteiner’in de üretken, ulusal benliği gelişmiş Alman yurttaşları yetiştirmeyi amaçladığı açıktır. **Tonguç’un eğitim anlayışı, bilimsel bilgi ve tavır kazanmış, siyasal bilinci olan, üretken, ürettiğinin hesabını sorabilen yurttaşlar yetiştirmeyi amaçlar.** Tonguç Okulu, hayatın içinde; hareketli, canlı, iyimser insanlar yetiştiren bir okuldur. Şovenizme ve bireyciliğe karşıdır. Eşitlik kavramı ile güç ve yetenek kavramını birlikte düşünmektedir. Aslında yanlış olarak ortaya atılan “iş eğitimi” kavramı, Tonguç’un dünya görüşüne uygun değildir. Tonguç için ayrı bir “iş eğitimi” yoktur. O, “iş eğitimi” kavramını, medrese kalıntısı ezberci, içe kapalı, hareketsiz İmparatorluk okuluna karşı bir slogan gibi kullanmıştır. Birçok kişi Tonguç’un, üreticiliği öne aldığını sanır. Bunun için de, yokluk yıllarının hummalı çalışmalarını, ya da onun eğitim anlayışını kavramamış bazı yönetici ve öğretmenlerin uygulamalarını örnek gösterirler. **Hatta Kemal Tahir gibi Tonguç’u “köy insanına acımasızlık şampiyonu” gösterenler de vardır.** Başta da belirttiğimiz gibi, Tonguç’un eğitim anlayışının temelinde “insan en yüce değerdir” ilkesi yatar. Buna ters düşen hiçbir düşünce ve etkinliğin yeri yoktur. Tonguç okulunda kitap, “iş”ten önce gelir. Onun tüm yazıları birlikte değerlendirilmedikçe, sadece uygulamalara ve tekil örneklerle bakılarak yapılan değerlendirmeler yanılgıya mahkumdur. Tonguç daha 1927 yılında yazdığı *El İşleri Rehberi* adlı ilk kitabında, iş okulunda kitabın önemine değinmiş, ezberciliğe, taklitçiliğe ve durağanlığa karşı olduğunu belirtmiştir:

Yeni usul öğretimin mühim vasfı, dersi işle öğretmektir. Öğretmenin görevi, öğrencide bizzat bir şey icad etme merakını uyandırmak, bu gayeye hizmet eden yaratıcı araçların kullanılmasını doğru olarak çocuğa öğretmektir. Yaratıcı araçlara kuşkusuz kitaplar da dahildir, fakat ezberletilmemek şartıyla! Bizim düşündüğümüz öğretim usulüne göre, iş aracılığı ile bütün ders konularının öğretilmesi mümkündür. Şu noktanın da açıklıkla anlaşılması gerekir: İş okulunun temeli kabul edilen eğitsel iş ne demektir? İradeyi eğiten, çocuğun değişik organlarını ve yetilerini geliştirerek güç oluşturan, onu bizzat faaliyete sevk eden uğraşlardır. İş aracılığı ile verilen bir dersin sonucunda mutlaka işimize yarayacak bir eserin ortaya çıkması şart değildir. İş kavramından anlaşılması gereken, zihinsel ve bedensel çaba harcayarak bir sonuç elde etmektir. Sonucun madde olarak somutlaştırılmış olması gerekmez. Amaçsız faaliyet göstermek de iş yapmak değildir. (El İşleri Rehberi, 1927, s. 16-17, eski harflerle)

Böylece, otuz yaşındaki Tonguç, eğitim anlayışını, daha sonra ülkemizde uygulanan Sanat Enstitüleri iş eğitimi anlayışından kesinlikle ayırmış oluyor. Tonguç okulunun ders araçlarının başında kitap gelmektedir. Köy Enstitülerinin amacı da, öğrencileri bir üretim aracı durumuna getirmek değildi. Evrimini tamamlayıp, normal çalışma düzenine girebilseydi, kuşkusuz eğitsel sınırları aşan iş etkinliklerine yer verilmeyecekti. Ancak **Enstitü öğrencileri ve Tonguç’un okulları sadece tüketen, tükettiğinin hesabını bilmeyen okullar da olmayacaktı.**

İleri Teknoloji Kullanımı

Köy Enstitüsü sistemi, hem üretimde hem eğitimde ileri teknolojinin kullanımına büyük önem vermiştir. Kuşkusuz bu eldeki olanaklara bağlı kalacaktı. Ancak, bu olanağı yaratmak için her türlü çaba gösterilmiştir. Çok kısa zamanda bozkırda elektrik ışığı parlamış, iletişim araçları sağlanmış, motorize güçten yararlanılmıştır. Yine bir kısım eleştiriciler Enstitülerde geri teknoloji ile yetinilmek istenildiği gibi bir yanılgıya düşmüşlerdir. Bunun aksini resmi belgeler bile açıkça göstermektedir. Köy Enstitüleri Kanunu’nu çıktığı 1940 yılı başlarında Enstitü Müdürlüklerine gönderilen bir genelgede “bisiklet, motosiklet, otomobil

kullanma ve su motörleri gibi motörleri kullanma ve işletme öğretilmektedir” deniliyor. (Tebliğler Dergisi, s. 11). Yine 1943 tarihli resmi bir metinde şöyle deniliyor:

Köy halkının sosyal hayat bakımından, asrın şartlarına ve icaplarına göre yetiştirilmesi deyince makine ve motör devrinde olduğumuzu, ancak bu devrin insanı olduğumuz takdirde yaşayabileceğimizi hiç hatırdan çıkarmamak lazımdır. Köy okullarında ve Enstitülerinde basit telefon ve elektrik cihazlarından başlanarak talebeye radyo, bisiklet veya motosiklet kullanmayı öğretmemiz lazımdır. Pahalı ve yalnız derste kullanılacak tesislerin kullanılmasını beklemeyip, köyce kullanılacak su ve değirmen motörlerinde çalışmak gibi ameli istifade yollarını aramalıyız. Motor ve makineyi köy okulunun ilk oyuncağı yapmaktan başlayarak, Köy Enstitülerinde teknik terbiyenin esaslarını kökleştirmek gerekir. Sanayinin yalnız harbe değil, tarla ve ev hizmetlerinin her köşesine hakim olduğu bir devirde, elektrik ve motöre ait ilk bilgileri ve ameli terbiyeyi Köy Enstitülerinde temelleştireceğiz. Hiçbir Köy Enstitüsü talebesinin, müessesedeki elektrik tesisatına, kullandığı radyo alıcısına veya konuştuğu telefona esrar olarak bakmaması lazımdır. Hayat terbiyesi için her ferdin muayyen bir teknik terbiye çerçevesinden geçmesi gerekir. Böyle bir terbiyeden geçtikten sonra köylerin su derdine çare bulunması, ışığa kavuşturulması toprağın ileri teknikle işlenmesi, davalarını halletmek imkanları kendiliğinden husule gelir. Teknik terbiye esasları ve tatbikatı Köy Enstitüleri faaliyetinin belkemiğini teşkil eder. (İzahname, 1943, s. 97-98).

Ulusal Kültürden Evrensel Kültüre

Köy Enstitülerinde eğitime, öğrencilerin bulundukları düzeyden başlamak başlıbaşına bir ilke sayılabilir. Onların ilk günlerde getirdikleri bilgi birikimi ürkütücüdür. Enstitü Müdürlerinden İ. Sefa Güner, o ölmez anılarında köy çocuklarını betimlerken, *“çok az kelime bilirler. Sorulara ‘hı’ ya da ‘cık’ diye cevap verirler. Onları yeni tanıyanlar umutsuzluğa düşerler”* diyor. (İ. S. Güner, Köy Enstitüsü Hatıraları, 1963, s. 34).

Yine söz konusu İzahname’de ise şu direktifler veriliyor:

Köy Enstitüsüne alınan talebenin konuştukları dille, yazı dilimiz arasında büyük ayrılık göze çarpmaktadır. Çocukların köy aleminden öğrenerek getirdikleri dilin malzemesi arasında mevcut birçok kelimeler, tabirler, darbı meseller, teşbihler onların içinde doğup büyüdükleri alemleri hakiki renkleri ve tam manasıyla anlatma bakımından çok kıymetlidirler. Bu itibarla talebeye öğretilen yazı dilimizi bu kıymetlerle hem zenginleştirmemiz hem de süslememiz lazımdır. Osmanlıcanın uydurma, çirkin, realiteye uymayan, mariz (hastalıklı) tabirleri ve kelimeleri yerine köy kaynağından fışkıran canlı, güzel ve kuvvetli kelimeleri koymayı milli davalarımızdan biri addetmeliyiz. Talebenin bu karakterdeki yazılarıyla, Enstitüdeki yaşayışlarından başlayarak, temasa geldikleri türlü konuları manzum veya mensur parçalar halinde yazmalarına önem verilmelidir. Böylece onları düşündüğünü, duyduğunu, güzel, açık, doğru bir şekilde yazabilen insanlar haline getirmelidir.

Enstitü talebesi, tıpkı güzel yazılarda olduğu gibi düşündüğünü, duyduğunu, gördüğünü ve tasarladığını resimle ifade edecek şekilde de yetiştirilmelidir. Enstitüdeki müzik çalışmalarıyla, milli oyunları talebeye öğretmekte güdülen maksat da onları, iç alemlerini bu vasıtalarla ifade etmeye alıştırmaktır. Yukardan beri anlatılan bu faaliyetlerin hepsine öğretmenlerin de katılmaları şarttır. Ancak bu yolla köy Enstitülerini daima insan enerjisi fışkıran, hamle halinde bulunan, orijinal iş metotları bulan ve eser yaratan bir kurum halinde bulundurabiliriz. (s 112).

Kuşkusuz, köy kaynaklı bilgi ve zevk birikimi yeterli olmayacaktı. Oradan getirilen malzemenin, çağdaş ölçülere göre değerlendirilmesi, işlenmesi ve karşılaştırılması gerekecektir. Bunun için de *“Köy Enstitüsü öğretmenlerinin, usta öğreticilerinin, kendi meslek ve işleriyle ilgili kaynaklarla birlikte senede en az, memleket ve dünya muharrirlerinden 24 eser okumuş olmaları ve aynı okuma zevk ve itiyadını talebelerine de sindirmeleri en başta gelen vazife şartlarından biridir.”* (İzahname, s. 98). Bunun aksadığını hisseden Tonguç, yukarıda anılan 4 Aralık 1944 tarihli mektubunda, *“Şartlar ne olursa olsun, hangi mevsimde olunursa olunsun, her gün öğrencilere serbest okuma yaptırılacak ve onlara kitap okuma alışkanlığı kazandırılacaktır”* diyor. (Mektuplarla, s. 90-91). MEB tarafından çevirileri yaptırılan beş yüzü aşkın klasiklerin en çok okunduğu yerler Köy Enstitüleri olmuştur. Bu etkileşim sayesinde ki, Köy Enstitüleri,

hem kurumsal olarak hem de yetiştirdiği aydınlar yoluyla ülke ve dünya kültürüne katkıda bulunmuştur. Mezunlar, gittikleri yerlerde okuma, araştırma, güzel sanatlarla ilgilenme duyarlılığı göstermişlerdir. Özellikle, Hasanoğlu'da açılan “Yüksek Köy Enstitüsü”, bir yandan kuramsal çalışmalara, öte yandan da derleme, inceleme ve araştırmalara ortam hazırlamıştır. Burada çıkarılan **Köy Enstitüleri Dergisi** ve çeşitli Enstitülerin çıkardığı dergi ve gazeteler, gençlerin, ulusal ve yerel kültürden evrensel kültüre doğru etkilendiklerini göstermiştir. Köy Enstitüsü eğitimin, kuram-uygulama ilişkisi sayesinde farklı bir nesil ortaya koymuştur. “Enstitülerde bilgi ve kültür ek-sikliği” eleştirisi haksızdır. Aynı dönemlerde iş şartları kötü gitmeyen, velilerinin durumu iyi olan çocukların gittikleri okullarda, okuma ve yazma etkinliklerinin daha çok olduğunu söylemek güçtür. Enstitülüler “**Köy Enstitülü Yazarlar Kuşağı**” diye, yazın tarihine geçecek bir kesimi oluşturdular. Güzel sanatların her alanında Köy Enstitülerinin önüne geçmiş genel eğitim kurumu yoktur. Halkın kültür malzemesini günyüzüne çıkaran da büyük ölçüde Enstitüler oldu. Yüksek Köy Enstitüsü'nün Güzel Sanatlar Kolu yaşayabilseydi, çağdaş müzik, resim, heykel, tiyatro alanlarına daha büyük katkılar sağlanmış olacaktı.

Hesaplaşma/Değerlendirme

Köy Enstitüsü sisteminin eğitim hayatımıza getirdiği en önemli katkılardan birisi “hesaplaşmadır”. **Eski eğitim kurumlarımızda ve dünyanın birçok yerlerindeki eğitim kurumlarında asttan ‘hesap sorma’ olurken, Enstitülerde ‘hesaplaşma’ vardır.** Ötekilerde yönetici ya da öğretmen öğrenciye ya da astlarına hesap sorarken Köy Enstitülerindeki hafta sonu toplantılarında, ya da bir iş ünitesinin bitiminde herkes birbirine hesap soruyordu. Müdür de dahil herkes yaptığı işin hesabını vermek zorundaydı. Başaranlar ödülleri, başaramayanlar cezalarını (eğitsel anlamda) çekiyorlardı. Bu tutum, demokratik eğitimin en önemli göstergesidir. Ve hiçbir zaman yüksek eğitim kurumlarımızda böylesi olmamıştır. Öğretmenler ve öğretim üyeleri toplantılarında bile hesaplaşma yoktur. Olsa olsa bilgi verme vardır, astın üstüne, öğrencinin öğretmenine hesap vermesi vardır.

Köy Enstitülerinde Öğretmen ve Yöneticiler

Köy Enstitüsü sisteminin en dikkate değer öğelerinden birisi de öğretim ve yönetici kadrosudur. Klasik sisteme göre, diploması yetersiz görülen Enstitü öğretmenleri, haksız olarak “bilgisizlik ve yetersizliklerle” suçlanmışlardır. Bizde öteden beri, bir insanın yetkinlik ölçüsü diplomasının büyüklüğü ile belgelenmeye çalışılmıştır. Oysa insanların kendi kendilerini yetiştirmeleri, yeni rollerine göre işbaşında yetişmeleri de önemlidir. Hele hele Köy Enstitüleri gibi, yepyeni ilke ve ölçülerle uygulamaya konulan kurumlarda, hazır eleman bulmak zordur. Üstelik bu kurumların eğitim ve iş şartları oldukça ağırdır. Bozkırda, bin bir olanaksızlıklarla boğuşan yeni öğretmen tipi, sürekli hareket halinde olacaktır. Hareket hali geçici bir durum, değildir. Yeni bir eğitim anlayışı gelmektedir. Bunun niteliklerine yukarıda değinildi. Buna göre kendisini yenileyemeyen öğretmen, diploması ne kadar yüksek dereceyi gösterirse gösterebilir, sisteme uyamayacaktır. O hâlde Enstitü sistemi, bir yandan var olan potansiyelden en iyi biçimde yararlanırken, öte yandan da kendi elemanını yetiştirmek zorundadır. Köy Enstitüsü sisteminin tuttuğu yol da bu oldu.

Köy Enstitüleri Kanunu, olası güçlükleri düşünerek, öğretmen kaynağını oldukça geniş tutmuştur. Bunda, diplomadan çok yetkinliği ve işin özelliğini dikkate almıştır. Yasaya göre Köy Enstitülerine atanacak öğretmenler şu nitelikte olacaklardır:

1. Yüksekokullar ve fakülte mezunları,
2. Gazi Eğitim Enstitüsü mezunları,
3. Öğretmen okulları mezunları,
4. Ticaret Liseleri ve Orta Ziraat Okulu mezunları,
5. Erkek Sanat Okulları ve Kız Enstitüsü mezunları,
6. Köy Enstitüsü mezunları,
7. İnşaat Usta Okulları mezunları,
8. Bunlardan başka her türlü teknik ve mesleki okullar mezunları. Ayrıca Enstitülerde “mütehassıs işçiler, yevmiye yahut aylık ücretle çalıştırılabilirler” (m 17).

Görüldüğü gibi, epeyce kaynak sayılmıştır. Bu kaynaklardan en çok yararlanılanları İlköğretmen Okulu mezunları ile Meslek Okulları mezunlarıdır. En elverişli kaynaklardan birisi Gazi Eğitim Enstitüsü mezunları olduğu halde, bu kaynaktan yeteri kadar eleman sağlanamamıştır. Genel Kültür, Öğretmenlik Bilgisi ve Sanat, Beden Eğitimi öğretmenleri ancak bu kaynaktan sağlanabilmiştir. Müdürlerin çoğunluğunun da Gazi Eğitim Enstitüsü mezunu oldukları, bunların da çoğunun Eğitim (Pedagoji) Bölümü, ikinci derecede de Resim-İş Bölümü mezunu oldukları görülür. **Müdürler arasında Rauf İnan gibi Viyana Pedagoji Enstitüsü mezunu bir kişi, Süleyman Edip Balkır gibi İlköğretmen Okulu mezunları da vardı.** Hepsi harikalar yaratmış olan bu insanların en önemli özellikleri, kendilerini yetiştiren, haddini bilen kişiler olmaları, ayrıca Tonguç'un yakınlığını ve takdirini kazanmış olmalarıdır. Çoğunluk da Tonguç'un öğrencileridir. Bu nedenle, müdürleri büyük bir dikkatle seçtiği görülür. Müdürlerin atanma yıllarına göre yaş ortalamaları 32 dolayındadır. Hepsi, klasik yöneticiliğin ötesinde eğitimci niteliğini hak etmiş kişilerdir. Hemen hemen hepsi yazar kişilerdir. Çoğunluğu anılarını yazarak, tanıtıcı yazılar yazarak Enstitü sistemini tanıtmışlardır. Sürülüp kıyılmalarına ve çile çekmelerine karşın, davalarına sahip çıkmışlar ve öğrencileri ile dirsek temasını yitirmemişlerdir. Hepsi ölçülü ve baba insanlar olarak kalmışlardır.

Enstitülere öğretmen seçme konusunda müdürlerin büyük yetkileri bulunuyordu. Müdürler, çevrelerinde tanıdıktan, görev uygun işleri Bakanlığa, öneriyorlar, hatta görevlendiriyorlar, Bakanlık da büyük ölçüde bunları onaylıyordu. Bu hem demokratik, hem akılcı bir yöntemdi. Müdürler, mezunlar arasından (hatta mezun olmadan) öğretmen görevlendirebiliyordu. Usta öğretmenlerin atanmasında bu pratik bir yöntemdi. Çoğu okuryazar bile olmayan usta öğreticiler, yapıcılık, tarım, demircilik, oyun ve müzik usta öğreticileri olarak atanmışlardır. Aşık Veysel de bunlardan birisidir.

Köy Enstitülerinin gerçek ve en güvenilir öğretmen kaynağı, kuşkusuz Yüksek Köy Enstitüsü idi. 1942-47 arasında Hasanoğlu'da açılmış bulunan Yüksek Köy Enstitüsü, çok değerli öğretmen, yönetici, müfettiş ve araştırmacı yetiştirmekte idi. Yazık ki, kapatılınca Enstitüler klasik kaynaklardan öğretmen almaya ve yozlaşmaya başladılar.

Bazı yüksekokullardan Köy Enstitüleri için değerli öğretmenler sağlanırken, fakülte çıkışlılardan pek fazla yararlanılamamıştır. Fakülte mezunlarının bazı alanlarda bilgileri yeterli, fakat genellikle meslek formasyonları zayıftı. Zaten çoğunlukla, şartları zor olan bu kurumlarda görev istiyorlardı. Ancak, kuruluşlarını tamamlayan bazı Enstitülere, o da Bakanlığın yeni politikası gereği bazı fakülteler (edebiyat vb.) mezunları da atandılar.

Özetle Köy Enstitüleri, bünyesine aldığı öğretmen ve usta öğreticileri de kendi amaçları doğrultusunda eğiten kurumlardı.

Köy Enstitülerinin Genel Eğitim Sistemi ile Bütünleşmesi

Köy Enstitüleri bir tür ortaöğretim sistemi olarak düşünülse bile, espri yönünden ortaöğretime benzememektedir. Benzetmemeye de çalışılmıştır. Örneğin, ortaokul üzerine kurulmamıştır. Ya da ortaokul

lise kademesi olarak düşünülmemiştir. Programları genel olarak ortaöğretime benzetilmemiştir. Sadece fen, edebiyat gibi dersler yönünden değil, öteki etkinlik ve dersler yönünden de ortaöğretime benzememiştir.

Program konusunda, ilkeler Bakanlıkça verilmiş, içerik düzeninde Enstitülere özerklik tanınmıştır. 1943 Programı bir çerçeve program niteliğindedir. O güne göre de örnek bir program anlayışı getirmiştir.

Enstitülerin öğretim süresi yıl olarak ortaöğretime göre bir yıl eksik tutulmuştur. Ancak, yıllık net eğitim süreleri uzundur. Yazın bir buçuk ay kadar tatil verilmekte idi. Bu durumda ortaöğretimden daha uzun net süre öğretim yapılıyordu. Bunun amacı salt ekonomik edenler değildi. Enstitüleri klasik ortaöğretim sistemi ile bütünleştirmekten özellikle kaçınılmıştır. Klasik öğretime benzetme, yozlaşma eğilimi olarak görülmüştür.

Köy Enstitülerinin ilk mezunu verdiği 1942 yılında hemen Yüksek Köy Enstitüsü açılarak, ileri öğrenim olanağı yaratılmıştır. Bu yol, sistemi klasik sistemle bütünleşmekten koruduğu gibi, en seçkin gençlerin, belki de ilk kez devletin üst kademelerinde görev alacak, bilimadamı olabilecek bir kanal da açılmış oluyordu. Açık yasal kural bulunmamasına karşın Yüksek Köy Enstitüsü, üç yıllık bir yükseköğretim kurumu olarak kurulmuştur. Böylece, örneğin Gazi Eğitim Enstitüsü'nün çoğu bölümleri ikişer yıl öğrenim verirken, Yüksek Köy Enstitüsü üç yıllık bir öğrenim veriyordu. Öğretim üyelerinin bir kısmı kendini belli alanlarda yetiştirmiş öğretmenler, bakanlık üst düzey yöneticileri, önemli bir kısmı da Ankara'daki fakülte ve yüksekokullarda, konservatuvarda görevli yerli ve yabancı öğretim üyeleri idi. Bazı dersleri Enstitüde, bazıları da ilgili fakülte ve yüksekokullarda görüyorlardı. Yönetimi, Hasanoğlu Köy Enstitüsü ile birlikte idi. 1946 yılında, Köy Enstitüleri öğretmen ve yöneticilerinden, il milli eğitim müdürleri temsilcilerinden, ilköğretim müfettişlerinden, öğrencilerden ve bakanlık mensuplarından oluşan on üç kişilik bir "Yüksek Köy Enstitüsü Yönetim Kurulu" oluşturulmuşsa da, iktidar değişince yürürlüğe konulamamıştır. (Yönerge için bkz: Tebliğler Dergisi, 26.8.1946 /396). Bu kurulun, köy eğitimi ile ilgili başka yetkileri de vardı. Kurulun oluşumu ve varlığı da bir demokratik eğitim örneğidir.

Yüksek Köy Enstitüsü'nün Amaçları

1. Köy Enstitülerine öğretmen yetiştirmek,
2. İlköğretim müfettişi, gezici başöğretmen ve gezici öğretmen yetiştirmek,
3. Köy Enstitülerinde çalışmakta olan öğretmenleri işbaşında yetiştirmek,
4. Köyler ve köy eğitimi konusunda araştırmalar yapmak, sonuçlarını ilgililerin yararına sunmak,
5. Köy Enstitüleri ve Yüksek Köy Enstitüsü ders kitaplarını yazdırmak. (Yüksek Köy Enstitüsü Talimnamesi, Tebliğler Dergisi, 9.8.1943).

Yüksek Köy Enstitüsü'ne, Köy Enstitülerini bitirenler içerisinde, ilgili öğretmenler kurullarının seçeceği en başarılı öğrenciler sınavla alınıyordu. (m. 4) Yüksek Köy Enstitüsü'nün bölümleri ise şunlardı:

1. Güzel Sanatlar Kolu,
2. Yapıcılık Kolu,
3. Maden İşleri Kolu,
4. Hayvan Bakımı Kolu,
5. Kümes Hayvancılığı Kolu,
6. Tarla ve Bahçe Ziraati Kolu,
7. Zirai İşletme Ekonomisi Kolu,
8. Köy ve Ev El Sanatları Kolu (m. 16).

Bazı bölümler karma, bazıları sadece kız ya da erkek öğrenci alıyordu. Yüksek Köy Enstitüsü iki yüze yakın mezun verdi.

Köy Enstitüleri, Türkiye'nin belirli toplumsal ve siyasal şartlarında doğmuş, başarılı olmuş, özgün, demokratik eğitim kurumları idi. Bugün aynı siyasal ve toplumsal şartlar bulunmadığına göre yeniden kurulmaları düşünülemez. Enstitü kurucuları, bugün yaşasalardı bugüne göre eğitim kurumları tasarlarlar ve

kurarlardı. Bu nedenle, Enstitüleri anarken, onların kurum olarak artık tarihin malı olduklarını, ancak bıraktığı bilgi ve deneyim birikiminden yararlanılabileceğini, ilkelerinin çoğunun bugün de canlı kaldıklarını belirtmek bir ödevdir. Bir başka ödev de Köy Enstitüsü konusundaki araştırmaların artırılmasıdır. Köy Enstitüleri ile ilgili bilgi ve belgeler boldur. Belki de hiçbir eğitim kurumunun olmadığı kadar çok sayıda belge bulunabilir. Kurucuları görüşlerini ve anılarını yazdılar. Resmi düzenlemeler anında yayımlandı. Siyasal hayatımızı açıklamaya yarayacak olan bu tür araştırmalar, hem toplumbilimle, hem de eğitimbilimle ilgili olanların üzerinde çalışacağı konulardır. Bilim kuruluşlarının, ülkemiz için özgün bir uygulama olan Köy Enstitüsü konusundaki araştırmaları destekleyeceği günleri beklemekteyiz.

Bir başka ödev de Köy Enstitüleri ile ilgili kişilerin elinde bulunan bilgi ve belgelerin derlenip düzenlenmesi ve uygun düşenlerin yayımlanması ya da çoğaltılmasıdır. Bu hem bir değerbilirlik, hem de bilime ve tarihe saygı gereğidir.